

32

~~TOP SECRET~~

Stupeň utajení ZRUŠEN dle § 22, odst. 4, zák. č. 412/2005 Sb., dne 12.5.2006

Souhrnná informace rozvědky č. 21

K některým aspektům hnutí "charta 77"

Informace se snaží postihnout mezinárodněpolitické aspekty hnutí "charta 77", přičemž klade důraz především na identifikaci nové americké doktriny destabilizace mezinárodního komunistického a dělnického hnutí s programem vnitřních opozičních elementů v ČSSR, které svoji výchozí politickou platformu přebírají zprostředkovaně, mj. přes vedoucí osobnosti čs. emigrace - PELIKÁNA a TIGRIDA.

Nové koncepce a metody působení proti ZSS a mezinárodnímu komunistickému a dělnickému hnutí a světovému revolučnímu procesu byly v USA a zemích NATO rozpracovány v posledních letech zejména v podmínkách rozvíjející se politiky uvolňování mezinárodního napětí a především v souvislosti s Konferencí o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Jejich hlavním cílem je deformovat obsah politiky uvolnění a textu závěrečného aktu KBSE a zneužít je nejružnějšími prostředky proti ZSS. Jde zejména o tzv. 3. koš ZA KBSE, tj. tzv. volnou výměnu osob, myšlenek a informací s cílem přenést ideologický boj do zemí socialistického společenství a narušovat tak pokojnou práci na výstavbě socialismu, zeslabovat socialistické uvědomění občanů a narušovat základy socialistického zřízení.

Koncepce a metody ideodiverzního působení proti ZSS a MRDM rozpracované v USA za KISSINGERA doznávají však změny v průběhu předvolební kampaně v roce 1976 a jsou pak výrazně modifikovány s nástupem CARTERA a jeho skupiny, v níž jedno z čelných míst náleží známému antikomunistovi BRZEZINSKÉMU, který hrál aktivní roli i během krizového období v ČSSR v letech 1968/69.

Jejich nový přístup se vyznačuje celkově snahou odmítnout kontinuitu s politikou předchozí americké politické garnitury v řadě důležitých otázek a pokusem o přechod do protiofenzivy vůči SSSR a ZSS a světovému revolučnímu hnutí s cílem obnovit tzv. vedoucí úlohu USA ve světě a nastolit "nový světový pořádek". K dosažení tohoto cíle byla v USA rozpracována i tzv. doktrína destabilizace mezinárodního komunistického a dělnického hnutí, ucelená globální strategie, jejíž jedním výrazem je i vznik hnutí "charta 77" v ČSSR.

Vznik doktríny destabilizace komunismu a její výchozí postuláty

Období let 1975 a první poloviny roku 1976 je charakterizováno značným urychlením světového revolučního procesu na jedné straně a na druhé straně značným oslabením pozic imperialismu.

Vyspělé kapitalistické země jsou v této době zasaženy hlubokou přetrvávající hospodářskou a celospolečenskou krizí. Americké zahraniční politické zájmy utrpěly řadu porážek /Vietnam, Angola/, Evropa stojí před možností vstupu IKS a FKS do vlád ve svých zemích, což by znamenalo chročení integrity NATO. Snižuje se politický i morální kredit USA jako hlavní imperialistické mocnosti v důsledku vojenských porážek v zahraničí i vnitřní nestability a skandálů /aféra Watergate, přešetřování činnosti CIA atd./, Imperialismus se nachází v celkové defenzivě, na povrch vystupují jevy dokumentující prohloubení všeobecné krize imperialismu.

V té době se intenzivně v USA hledají východiska z této situace a toto hledání vyúsťuje ve formulování a pozdější praktickou aplikaci doktríny destabilizace komunismu jako teorie i praxe.

U zrodu nové doktríny je současný poradce CARTERA pro otázky národní bezpečnosti Zbigniew BRZEZINSKI. Proces jejího formování úzce souvisí s prezidentskou předvolební kampaní v USA a s oslavami 200 let nezávislosti USA, jejímž stěžejním mottem bylo přehodnocování postavení a vlivu USA v současném světě, spojené se snahou nalézt takové formy a metody americké zahraniční i vnitřní politiky, které by USA umožnily dostat se z izolace a převzít iniciativu ve světovém dění. Kritika, kterou BRZEZINSKI zaměřil loňského roku do "morální oblasti" života americké společnosti, měla svoji bezprostřední politickou pragmatickou návaznost. Poukazuje na rozpory uvnitř USA a žádá, aby opět došlo k dřívější jednomyslné snodě, která byla pro americkou společnost typická např. v období studené války. Proti tendenci americké společnosti ve zvýšené míře se považovat za izolacionistickou, pokládá za nutné předložit nějaký sjednocující moment, který by převážil a přehlušil negativistické tendence, které se v posledních letech v americkém veřejném mínění objevily a výrazně odsunuly dřívější priority /vůdčí úloha USA v mezinárodní politice, vojenská převaha, intervence v zahraničí/ do pozadí. Znovuzafixování dříve stabilních priorit do obecného povědomí, je jak vyplývá z BRZEZINSKÉHO úvah, možné jen na základě jednoho faktoru, a to "trvajících ochoty amerických občanů angažovat se v mezinárodním úsilí o lidská práva".

Oblast lidských práv, co nejdříve zmezinárodnění a zakcentrování této otázky má být prostředkem k opětovnému přesunu pozornosti amerického veřejného mínění /a nejen amerického/ od vnitřních politických problémů a zformování politické jednoty profesionálních politiků, sčelovacích prostředků a celého spektra společnosti.

Snaha o sjednocení všech politických sil a veřejného mínění v USA na základě "tradiční americké povinnosti" pomáhat ochraňovat lidská práva v celém světě je platformou BRZEZINSKÉHO doktríny, z které je jako z opěrného bodu odvíjena další koncepce.

Oslabení prestiže USA ve světě bylo podle BRZEZINSKÉHO způsobeno jednak objektivními faktory /především ekonomickou recesí/, jednak faktory subjektivními, které zahrnují zejména chybné postoje FORDovy administrativy k některým důležitým otázkám světové politiky. To mělo za následek růst politické nejednoty mezi USA a západní Evropou, USA a Japonskem a ve významné míře především ztrátu pozic v rozvojových zemích. BRZEZINSKI rovněž konstatuje, že významným prvkem, který přispěl k oslabení vlivu USA byl rozvoj mezinárodního komunistického hnutí, přičemž za největší bezprostřední nebezpečí považuje růst komunistických stran v západní Evropě.

Ke ztrátě kreditu USA u jeho spojenců a v rozvojových zemích přispěl podle BRZEZINSKÉHO i váhavý a hypokritní postoj FORDA a KISSINGERA v otázce uvolňování napětí a plnění ZA KESE. Nerozhodný postoj Západu pak prý umožnil prosazení sovětské koncepce na jejich smyslu a obsahu uvolnění i ZA, který v praktických důsledcích vedl k zesílení sovětského vlivu ve světě a vyvolal z hlediska celosvětové stability vážné obavy u ČLR, která začala pochybovat o schopnosti USA čelit sovětské politice.

Když shrneme výchozí body BRZEZINSKÉHO úvah, můžeme konstatovat, že smyslem nové americké doktríny je snaha pomocí destabilizace mezinárodního komunistického a dělnického hnutí posílit vnitřní a vnější postavení USA a vytvořit předpoklady, aby mohly převzít iniciativu ve světové politice. Nová doktrína má globálně strategický charakter s úzkými vazbami do všech sfér mezinárodní politiky.

Výchozím postulátem doktríny je destrukce mezinárodního komunistického hnutí a destabilizace zemí socialistického společenství, přičemž tyto destrukce a destabilizace mají probíhat paralelně, zejména pomocí negativních faktorů tzv. eurokomunismu.

Autoři doktríny vidí v současné době některé podle nich příznivé momenty ve vývoji mezinárodního komunistického a dělnického hnutí a ve vnitřní situaci ZSS, kterých se snaží při její praktické realizaci maximálně využít.

Komunistické hnutí dělí na tři hlavní směry /promoskevské, propekingské a tzv. eurokomunismus/, jejichž vzájemné vztahy jsou buď vyložené nepřátelské, nebo do značné míry kritické. Silné a vlivné komunistické strany v Evropě se vzdaly ve svých programech některých základních teoretických zásad a principů výstavby a politiky strany, aby zdůraznily svůj "demokratický" a autonomní charakter. Na základě této skutečnosti jsou opakovaně nuceny pod tlaky buržoazie dokazovat svoji nezávislost a demokratičnost a zdůrazňovat, že v případě svého vstupu do vlády, budou přísně respektovat pluralistický charakter západních společností a svou autonomii na KSSS.

Vnášení revizionistických programových prvků a koncepcí do některých evropských komunistických stran je jedním ze základních pilířů doktríny destabilizace. Je jich využíváno k dalšímu rozměňování a dezorientování členské základny těchto stran s konečným cílem jejich transformace v sociální demokracii a jejich rozštěpení a tím praktické likvidace jako nebezpečné politické síly. Zároveň je vývoj v některých evropských KS interpretován západní veřejností jako pouhý taktický pokus o eklamantní voličů, což slouží k dalším tlakům na jejich vedení.

Pokud jde o socialistické země, považují západní strategové za důležité, že se v posledních letech podařilo v socialistických zemích vytvořit skupiny disidentů - základ budoucí opozice. Jako s významným faktorem kalkulují s růstem hospodářských těžkostí v ZSS, které se podle nich nutně budou prohlubovat. Za příznivý moment považují nástup nové generace dělnické třídy, jejíž osvědčené revoluční kádry působí mimo děl-

nickou třídu v různých politických a státních orgánech a která není podle jejich hodnocení již bezvýhradně oddána komunistické straně; dále sílí vliv pragmatických technokratů a prozápadní smýšlení určité části inteligence. V některých ZSS pak pokládají za příznivé faktory nacionalismus a náboženské citění.

Za velmi významný moment, přispívající podle jejich názoru k podryvání ideologické i politické jednoty ZSS, považují rozvíjející se kontakty těchto zemí s kapitalistickými státy, pohyb osob a informací a zesílené ovlivňování různých skupin obyvatelstva západní propagandou.

Základ doktríny destabilizace ZSS spočívá především v inspirování a podpoře činnosti vnitřních opozičních sil. Tento zárodek opozice je vyzbrojován stejnou zbraní - otázkou lidských práv - která s řízeným propagandistickým působením na Západě má oslabovat jednak socialistické země jako takové a narušovat jejich politický systém, snižovat jejich váhu na mezinárodním fóru, jednak má zpětně působit na vývoj v západních komunistických stranách a přispět k procesu jejich vnitřní diferenciaci. Výrazná je snaha o postupnou legalizaci existence a činnosti opozičních elementů a skupin u jednotlivých ZSS pomocí vnějšího nátlaku a formování jejich základu ve všech socialistických zemích současně. Zjevná je snaha zdůrazňovat současný diferencovaný přístup vedení strany a státu u jednotlivých stran v ZSS k opozičním elementům a následovně ho aktivně využívat. Celkově pak v ZSS vytvořit situaci, za níž by internacionální pomoc zejména ze strany SSSR byla znemožněna nebo mimořádně ztížena.

Podstatou taktiky vystupování kontrarevolučních elementů v ZSS v současné době je prezentovat se jako apolitické hnutí, které žádá pouze dodržování lidských práv na základě platných vnitřních a mezinárodních zákonů a smluv s odvoláním se na ZA KBSE, Pakt o lidských právech apod. Jak zdůrazňuje čelavý exponent čs. emigrace a přímý organizátor čs. opozičních ele-

mentů Jiří FELIKÁM, mají z a t í m vystupovat v rámci daného /tj. socialistického/ systému, neboť to je výhodné podle jeho slov jak pro kontrarevoluční elementy samotné, tak pro západní státy. V první etapě má jít "jen o změnu současných stranických a vládních garnitur", teprve později při existenci vhodných podmínek o zásadní změny společenského systému. Základ hnutí v ZSS má ovšem obsahovat již v současné době zárodek pluralismu, tj. nemají a nemohou vzhledem k taktickým záměrům Západu v něm hrát jedinou a rozhodující roli tzv. komunisté /různé revizionistické živly vystupující za "obrodu" existujícího reálného systému/, protože mj. jejich vystupování je mnohdy interpretováno jak vně dané socialistické země, tak v zahraničí jako pouhý pokus o seberealizaci. Proto je třeba, aby opoziční hnutí zahrnulo co nejširší spektrum společnosti socialistického státu, aby se na jeho aktivitě podíleli zejména dělníci, mládež, představitelé všech národností i věřící. Za rozhodující podmínku procesu formování účinné opozice je zdůrazňováno spojení inteligence s dělnickou třídou. Inteligence musí přijít zejména vůči dělnické třídě, která je pokládána za apolitickou a demoralizovanou a neschopnou sama formovat svůj politický program, s alternativním programem proti prováděné politice strany a vlády.

Doktrína destabilizace komunismu bezesporu v tomto ohledu zahrnuje předpoklad pozdějšího vykrystalizování opozičního hnutí v samostatné politické straně, tj. vytvoření situace, v níž by se komunistická strana /k níž by měl být vytvořen protipól v podobě strany eurokomunistického typu/ musela v pluralitním systému ucházet o přízeň obyvatelstva v situaci pro ni nepříznivé.

Je zřejmé, že tato doktrína úzce navazuje na předcházející antikomunistické doktríny zadržování komunismu, zatlačování komunismu a desintegrace komunismu, zároveň však obsahuje některé nové prvky v koncepční i realizační rovině.

Z prvé oblasti se jeví jako nejdůležitější následující aspekty:

- Pomocí deformovaného obsahu uvolňování napětí a jeho cílů, výměny osob a informací vytvářet základy opozice v ZSS.
- Formování opozice se děje vně komunistických stran, je tudíž v této etapě opouštěna dřívější téze, že ke "změně" v ZSS může dojít jedině na základě změn uvnitř těchto stran. Pro první etapu je zachovávána "socialistická platforma" ZSS.
- Ke "změně" nemusí v současných podmínkách nutně nejdříve dojít v SSSR, opoziční hnutí je třeba rozvinout ve všech ZSS, a to pak může vyústit zejména na základě nacionalistických tendencí i ke strukturálním změnám v Sovětském svazu. Při tom se projevila jasná snaha podstatně organizovat a podporovat kontrarevoluční elementy v SSSR. Je třeba vytvořit krizovou situaci ve většině ZSS, aby byla znemožněna, či alespoň výrazně snížena možnost internacionální pomoci SSSR.
- Při formování opozičního hnutí v ZSS jsou předem nakalkulovány vzájemné vazby a reakce západních komunistických stran na situaci v ZSS jako součást tlaku na ZSS, jež mají ovlivnit mezinárodní komunistické a dělnické hnutí a v této etapě oslabit nebezpečí, jež některé západoevropské KS představují pro současné vládní garnitury.

Z hlediska realizace vystupuje pak do popředí zejména skutečnost, že tato doktrína se stává součástí oficiální politiky USA po nástupu CARTERovy administrativy a projevuje se vůči ZSS v oblasti diplomatické, vojenské a hospodářské.

Vyúsťuje v plné měšování do vnitřních záležitostí ZSS jak v podobě dopisu CARTERA SACHAROVovi, tak ve schůzce holandského ministra zahraničních věcí při jeho oficiální návštěvě v ČSSR

s tzv. mluvčím "charty 77" PAVLOČKOU. Jde o zásahy jak veřejné, tak neveřejné, diplomatickou i jinou cestou, přičemž cílem je prosadit jednání o dodržování lidských práv vůči kontrarevolučním elementům jako součást normálních diplomatických jednání se ZSS. Charakteristické jsou i úmysly USA vyslat na ZÚ USA pracovníky, kteří se oficiálně mají zabývat problematikou dodržování lidských práv, a to i v ZSS a tedy oficiálně zasahovat do vnitřních záležitostí ZSS.

Doktrína destabilizace komunismu má pak v ideologické rovině dodat kapitalismu sjednocující ideologii - otázkou ochrany lidských práv v buržoazním pojetí - která má čelit inspirující síle marx-leninské filozofie.

V bezprostředním napojení na západní ideodiverzní centra a speciální služby, přinášejí rozpracovanou doktrínu destabilizace MKDH jako inspiraci pro praktickou činnost vnitřní čs. opozice koncem roku 1975 dva nejvýznamnější představitelé čs. emigrace PELIKÁN a TIGRID ve svých časopisech LISTY a SVĚDČOVÍ. Jejich "základní" programové statě pak našly konkrétní naplnění ve vystoupení hnutí "charta 77".

Politicko-ideová inspirace hnutí "charta 77" PELIKÁNem a TIGRIDem

V průběhu roku 1976 je možno sledovat postupný zřetelný posun v PELIKÁNem formulovaném programu politické opozice v ČSSR. PELIKÁN ovšem se neorientuje pouze na čs. opozici, ale usazuje ji do širšího rámce a podmiňuje její aktivitu rozvojem opozičních hnutí i v dalších ZSS.

Opouští dřívější tézi, že ke "změně" musí dojít nejprve v SSSR a uvnitř komunistických stran jednotlivých ZSS. Začíná hlásit nutnost přechodu opozičního hnutí na otevřené akce, na

vytvoření aktivní opoziční politické síly, jejíž aktivita má vyústit v masové odmítnutí politiky strany, v případě Československa politiky KSČ a předložení jasného alternativního programu jako protějšku současné vládní politiky.

Sám pak opozičním elementům v ČSSR takovýto "alternativní program" v LISTECH /č. 5/76/ předkládá.

Opoziční hnutí musí podle PELIKÁNA nejdříve formulovat svoje základní požadavky, čili ujasnit si cíle, kterých hodlá v dané etapě dosáhnout, a které jsou více či méně reálné:

1. Prvořadou nutností je dosáhnout volného toku informací, svobody slova a shromažďování, které jsou základními podmínkami "účasti občanů ZSS na správě své země". PELIKÁN si je dobře vědom skutečnosti, že opozice, konkrétně v ČSSR, je představována pouze řadou skupinou jednotlivců, a proto klade takový důraz na vytvoření předpokladů pro volné šíření opozičních názorů mezi čs. obyvatelstvem a na svobodu shromažďování, které ideově-politicky a organizačně přímo podmiňují její další rozvoj.
2. Socialismus musí dát možnost i ostatním politickým stranám a hnutím podílet se na práci společnosti a komunistickou stranou bez hegemonie této strany. Zde již PELIKÁN zcela otevřeně prezentuje jednu ze základních myšlenek doktríny demokracie - vytvoření pluralistické společnosti jako předpokladu úplné likvidace diktatury proletariátu a rozbití komunistické strany.
3. Je třeba obnovit nezávislost odborů jako obhájece zájmů pracujících vůči státu. Cílem této tése je rozdělit jednotu dělnické třídy a její politicko-ideové sepětí s komunistickou stranou a vytvořit mocný nátkový faktor proti vedení státu.

4. Zajistit kontrolu tajné policie volenými orgány a nezávislost soudnictví. Snaha o získání volného prostoru k opoziční činnosti, o paralyzování bezpečnostních složek přímo nabízí paralelu s konkrétními akcemi kontrarevolučních živlů v roce 1968. Ve snaze izolovat Bezpečnost a ochromit její aktivitu proti opozičním elementům je tato téze často doprovázena tvrzením, že bezpečnostní složky se vyvýšily nad stranu, že postupují mnohdy bez vědomí stranických orgánů a proti politické linii.
5. Vrátit výrobní prostředky skutečně pracujícím, umožnit rozšíření soukromého sektoru, zejména v oblasti služeb a řemesel. Opět pokus o vnášení ekonomického revizionismu, který je přímo cílen proti plánovanému hospodářství a na vyvolání hospodářského chaosu.
6. Postavit na "nový základ rovnoprávnosti" vztahy k SSSR. Tento požadavek v sobě zřetelně skrývá snahu o zeslabení internacionálního citění našeho obyvatelstva a vytvoření takových podmínek v bilaterální oblasti vztahů ČSSR - SSSR, za nichž by byla jakákoliv pomoc ze strany SSSR v případě vytvoření další kontrarevoluční situace v ČSSR téměř vyloučena.

PELIKÁN analyzuje rovněž podmínky, za kterých mohou být uvedené požadavky v ISS realizovány:

- Musí existovat potencionální opozice nimo vládnoucí stranu. Za potencionální opozici pokládá PELIKÁN zejména pracující, kteří by v podmínkách narůstajících hospodářských těžkostí mohli být podle něho získáni pro "hnutí za změnu".
- Musí existovat určitý opoziční proud i uvnitř komunistické strany, který je ochoten liberalizační tendence přejímat nebo o nich alespoň uvažovat. PELIKÁN ovšem sám přiznává, že konkrétně v KSČ v současné době neexistuje ani zárodek něčeho

podobného, určitou nadějí však vkládá do "stranických technokratů", jejichž pragmatičnost a sepeřtí s požadavky výroby a vědy prý dávají do budoucnosti "určité naděje". Nutnost existence této podmínky však u něho zřetelně v současnosti ustupuje do pozadí.

- Mezi inteligencí, mládeží a dělníky musí existovat spojení, projevující se solidaritou při konkrétních akcích a vzájemné podpoře požadavků vůči stranickému vedení.

Právě spojení uvedených složek společnosti umožní "hnutí za změny" podle PELIKÁNA formulovat vlastní politický a ekonomický program a seskupit okolo něj další vrstvy obyvatelstva. Velkou roli přitom mohou sehrát i představitelé "pražského jara", kteří prý jsou stále pro část obyvatelstva "symboly" změn k lepšímu.

Perspektivy uvedených "změn" nevidí PELIKÁN v pasívním očekávání vývoje událostí, nýbrž ve vytvoření "socialistické politické opozice". Aby bylo jasno o co jde, vymezuje ovšem PELIKÁN hned i rámec, ve kterém se opoziční hnutí v ZSS má vyvíjet: pro Západ i pro toto hnutí samotné je výhodné, aby se opozice vůči komunismu z a t í m projevovala v rámci systému!

I v této tézi nalézáme zřetelně odraz doktríny destabilizace, její taktickou orientaci v současné etapě. Její tvůrci si dobře uvědomují, že socialismus, jeho výdobytky, zapustily ve všech vrstvách obyvatelstva ZSS silné kořeny, které nelze najednou vyvrátit. Je zde zakalkulován bezprostředně i vzájemný vztah eurokomunismu a opozičního hnutí v ZSS, jehož konkrétním výsledkem má být mj. právě zeslabení socialistického uvědomění obyvatelstva ZSS, jeho ideově-politická indoktrinace prvky revizionismu.

PELIKÁN klade rovněž velký důraz na vzájemnou solidaritu opozičních hnutí v ZSS, proces "demokratizace" musí podle něho

probíhat současně ve více socialistických zemích, což spolu s mezinárodní odezvou má zabránit případnému sovětskému zásahu. Pokud jde o formu "hnutí" předkládá poprvé i myšlenku vytvoření nové "revoluční" strany.

Nakonec svého programového vystoupení hodnotí PELIKÁN celkovou mezinárodní situaci a konstatuje, že již existují příznivé faktory pro rozvoj opozičního hnutí v ZSS. Těmito faktory jsou existence eurokomunismu, proces uvolňování napětí a charakter vztahů SSSR - ČLR. Nabádá opoziční elementy, aby tyto faktory využívaly a začlenily je do svého strategického postupu.

Vedle této ideově-politické inspirace, dává zároveň PELIKÁN i praktické pokyny pro členy opozičního hnutí, jak využívat ve svůj prospěch některých ustanovení čs. zákonů, jak se chovat při výslechu na Bezpečnosti apod.

V časové shodě s PELIKÁNem publikuje TIGRID na podzim 1976 v časopise SVĚDECTVÍ úvahu o "zkušenostech z událostí v PLR", kterou lze rovněž interpretovat jako programovou orientaci pro čs. opoziční hnutí.

Za jedinou sílu, která může zasadit socialistickým režimům "zdrucující úder" považuje TIGRID průmyslové dělnictvo, které pro to má vytvořeny všechny předpoklady ve své koncentrovanosti i přirozené organizovanosti. K jeho vystoupení však může dojít pouze v době hospodářských těžkostí. Tehdy však musí včas přijít inteligence s politickým a sociálním programem, který by požadavky dělníků správně formuloval a usměrnil. Přitom se TIGRID snaží pomocí statistik dokazovat, že ZSS se již v období značných hospodářských krizových jevů nacházejí a že tyto budou nadále narůstat.

Kalkulované "pozitivní" předpoklady vystoupení "charty 77"

Výše uvedené programové zaměření činnosti čs. opozice našlo plnou odezvu u představitelů "charty 77". Ti se sice zabývali otázkou dalšího taktického postupu již dříve, avšak konkrétní podoba jejich vystoupení dostává až koncem roku 1976.

Vycházeli z mezinárodně-politických aspektů, o kterých jsme již hovořili a z vnitropolitických faktorů a zakalkulovali jako vhodné momenty následující předpoklady:

- První rok 6. pětiletky nebude splněn a tím dojde k rozpadu celého pětiletého plánu, který bude muset být nahrazen ročními.
- Dojde k podstatnému zvýšení cen zboží denní spotřeby. To zhorší celkovou ekonomickou situaci a životní úroveň čs. obyvatelstva a navodí atmosféru celkové nespokojenosti. Režim si nebude moci v roce, kdy se sejde konference v Bělehradě dovolit vůči nim takové zákrcky, které by v Bělehradě ho diskreditovaly.
- Podmíněné propuštění některých odsouzených koncem roku 1976 z výkonu trestu je projevem slabosti čs. úřadů.

Při brnování hnutí "charta 77" i při formulování obsahu jeho prohlášení byla předem zakalkulována reakce nejen čs. úřadů, ale i západních politických kruhů, veřejného mínění a sdělovacích prostředků.

Snahou bylo především zdání, že se jedná o široce založenou a podporovanou kolektivní akci, která se diametrálně liší od dosavadních individuálních vystoupení disidentů v ZSS. Kolektivní ráz akce měla "dokumentovat" skutečnost, že se do ní zapojili představitelé prakticky všech vrstev čs. obyvatelstva, což mělo zajistit odpovídající reakci u příslušných "protějšků" na Západě. Forma prohlášení je pak volena tak, aby zdánlivě nepřekročila rámec čs. zákonných ustanovení, ale zároveň, aby požadavky v ní vyslovené byly pokud možno atraktivní pro co nejširší veřejnost.

Zcela v souladu s novou koncepcí americké politiky jsou v "chartě" zdůrazňovány tzv. morální aspekty, subjektivizovaně pojímaná a interpretovaná lidská práva, která bez třídně pojatého obsahu mají zmást naši i zahraniční veřejnost a stát se odrazovým můstkem pro globální obžalobu KSČ z dlouholetého systematického porušování základních lidských práv. Náhodné nebylo ani určení tzv. mluvčí "charty 77", z nichž jen HÁJEK byl bývalým členem KSČ, přičemž se do popředí dostával PATOČKA.

Zahraníční organizátoři vystoupení "charty 77" ovšem kalkulovali ve svých předpokladech i s eventuálními "oběťmi" z řad jejích mluvčích a signatářů a byli připraveni případných tvrdých zásahů proti nim ihned zpětně propagandisticky využít.

Z á v ě ř y :

Vystoupení hnutí "charty 77" je součástí praktické aplikace doktríny destabilizace ZSS a MKDH, které sledovalo a sleduje dosažení následujících cílů:

1. Vytvoření legální politické platformy - organizace pro působení politické opozice v ČSSR. Na rozdíl od obdobných hnutí v druhých ZSS prezentuje se "charta 77" jako kolektivní, víceméně reprezentativní seskupení čs. opozice, které k zakrytí svého vyloženě politického programového prohlášení využívá liberalisticky formulovanou otázku lidských práv a jejich nedělitelnosti a odkazů na mezinárodně přijaté dohody. Složením signatářů a výběrem mluvčích má vytvořit zdání, že představuje všechny sociální vrstvy čs. společnosti a podpořit tak výchozí tézi, že v podstatě celá čs. společnost je ze strany stranického a vládního vedení "manipulována" bez možnosti účinné obrany za neexistence zákonné ochrany.
2. Uvnitř ČSSR mělo vystoupení "charty 77" vyvolat co nejširší

odezvu zejména v řadách inteligence, dělnické třídy a mládeže. Tuto odezvu měly umocnit a převést v přímou podporu, případně otevřené vystoupení, kalkulované hospodářské potíže a cenová opatření. Bylo spekulováno s diferenciací názorů na řešení vzniklé situace v řadách vedení KSČ a státu, které spolu s tlakem pracujících měly v případě příznivých podmínek vést ke změnám v tomto vedení. /Na tomto cíli nemění nic skutečnost, že někteří organizátoři akce v ČSSR svoje vystoupení takto dalekosáhle neplánovali; zejména mnozí angažovaní bývalí členové KSČ jsou zde zřetelně manipulováni zahraničními iniciátory z řad rozvědných služeb a ideodiverzních center./

3. Hnutí "charty 77" však zahrnuje především kalkulovaný globální mezinárodní politický aspekt. Předem stimulované reakce buržoazních sdělovacích prostředků, politických a dalších veřejných činitelů západních zemí, předpokládané reakce západoevropských komunistických stran a podněcovaná vystoupení opozice v dalších ZSS měly dát a dávají vystoupení "charty 77" výrazný mezinárodní charakter, daleko přesahující rámec ČSSR. Vystoupení "charty 77" mělo být signálem ke globální kritice ZSS a socialistického zřízení, k jejich obvinění ze státního totalitarismu, který svou existencí a výraznou nestabilitou ohrožuje politický vývoj nejen v Evropě, ale na celém světě. Důležitým argumentačním podkladem pro tuto totální obžalobu měly být předpokládané represe proti signatářům "charty 77" a jejich podporovatelům v dalších ZSS, které měly být důkazem o "přežívání stalinských poměrů". Tato vytvořená atmosféra pak měla vést především odpovědné politické činitele západních zemí k celkovému "přehodnocení" vztahů Východ - Západ. Téze, že nestabilita v ZSS ohrožuje světový mír pak měla zbavit Sovětský svaz jeho zásluh o zachování míru a přimět západní vlády k novému, "věcnějšímu" přístupu k otázce détente, který se měl již bezprostředně odrazit v postupu Západu na bělehradské schůzce.

Uvedený mezinárodní aspekt vystoupení "charty 77" postihuje nezákladnější a nejvýznamnější stránku vzniku hnutí a jeho aktivity. Ukazuje, že se nejedná o záležitost pouze československou, ale o dlouhodobě koncipovaný strategický a taktický postup imperialismu vůči ZSS a MKDH, jehož je "charta 77" jedním z výrazových prostředků. Tento postup v sobě zahrnuje vzestupy i sestupy aktivity opozice v jednotlivých ZSS v závislosti na konkrétních mezinárodněpolitických i vnitropolitických podmínkách, jemuž je nutno čelit koordinovanou politickou aktivitou všech ZSS.

Při hodnocení konkrétního dopadu vystoupení "charty 77" přiznávají i západní inspirátoři, jako např. TIGRID, že nedošlo k jeho očekávanému širšímu ohlasu a podpoře, a to zejména ze strany dělníků. Přehodnocují v této souvislosti i formu vystoupení a kladou si otázku, zda zvolený právní charakter prohlášení, který měl krytí politický obsah, zároveň zaručit beztrestnost mluvčím a signatářům, byl dostatečně vhodný a zda vůbec mohl pozornost a konkrétní podporu dělníků získat. V tomto směru je třeba v budoucnosti zřejmě počítat s větší konkretizací a přístupností požadavků, zejména sociálně-ekonomického charakteru. Zklamání rovněž panuje nad prohlášeními kulturní a umělecké fronty a církví, které vystoupení odsoudily, je konstatován praktický nulový ohlas mezi zemědělci a zejména na celém Slovensku. Připouštějí, že diferencovaný postup čs. úřadů vůči signatářům "charty 77" se ukázal jako velice účinný a ve svých důsledcích že značně oslabil původně kalkulované propagandistické i přímé politické důsledky v zahraničí.

Jak jsme již uvedli, vystoupení "charty 77" je však i nadále organizátory chápáno jako součást procesu formování politické opozice v ČSSR, který bude i nadále pokračovat. Jde o dlouhodobý proces, v němž bělehradské setkání KBSE je jen etapou a nikoliv cílem. V každém případě bylo toto vystoupení podle nich úspěšné, jak uvádí TIGRID, zejména proto, že zvýraznilo "společensko-ideologickou rovinu vztahů Východ - Západ", která byla prý doposud

/tj. před obdobím počátku aplikace doktríny destabilizace/ do značné míry opomíjena. Přitom právě tato rovina je podle TIGRIDA nejdůležitější z hlediska těch, "kteří usilují o změny v ZSS, neboť právě jejím prostřednictvím je do nich možno vnést "sociální pohyb a dynamiku" a napájet uvnitř nich síly, které jediné mohou pohnout mocenským monolitem a za příznivých okolností jím otrástit do základů".

Současná situace ve vedení hnutí "charta 77" je ovšem posuzována po úmrtí PATOČKY, odchodu MLYNÁŘE do zahraničí a odstoupení HAVLA dosti skepticky. Domácí představitelé zřejmě nemají představu o dalším postupu a obracejí se na představitele čs. emigrace se žádostmi o instrukce. Na Západě jsou vytvářeny podpůrné fondy pro mluvčí a signatáře "charty 77", které mají zajistit alespoň jejich materiální zabezpečení.

Současné období je obdobím hodnocení celého vystoupení. Jeho organizátoři si na stranu svých pozitiv připisují vedle uvedených prvků i skutečnost, že přispělo k prohloubení procesu diferenciací západoevropských komunistických stran a zeslabení jejich politické akceschopnosti a že přinutilo vedení těchto stran zvýraznit svoje revizionistické postoje a kritiku vůči SSSR a ZSS. Našlo určitý, i když ne očekávaný, ohlas mezi politickými představiteli západních zemí. Uvědomují si však zároveň, že k zvětšení dopadu činnosti hnutí a vůbec k zajištění další jeho existence, musí nezbytně nalézt formy jeho napojení na dělnickou třídu.